

st-ART.no

 BERGEN KUNSTMUSEUM
RASMUS MEYERS SAMLINGER • STENERSENS SAMLING

Lærerveiledning

**Et prosjekt utviklet
ved Bergen Kunstmuseum**

Prosjektledelse

Mette Langeid og Line Daatland

Redaksjon

Mette Langeid og Line Daatland

Kunstfaglig og kreativ bidragsyter

Kunstpilotene ved Annette Marandon

Grafisk utforming og programmering

Pixelpikene ved Synnøve Kleive og Hanne
Lorentzen

www.pixelpikene.no

I. Velkommen til *st-ART.no*!

www.st-ART.no er et nettsted om kunst rettet mot barn og unge, utviklet ved Bergen Kunstmuseum. Formålet har vært å lage en interaktiv presentasjon hvor skoleelever kan få opplevelser av og tilegne seg kunnskap om kunstverk fra museets samlinger. Hovedmålgruppen er elever på mellomtrinnet i grunnskolen, i bergensregionen og i landet for øvrig. Når det er sagt, tror vi også at barn og voksne i alle aldre kan ha glede av å besøke nettstedet.

st-ART.no presenterer et tverrsnitt av norsk kunsthistorie i tråd med hovedmomentene i L97, og gir samtidig elevene ulike verktøy for tilnærming til kunsten. På denne måten blir kunstverk fra museets samlinger tilgjengelige overfor et større publikum, og vi håper også at bruken av nettstedet kan stimulere til større grad av egenaktivitet hos elever og lærere i forhold til bruk av utstillingene. De fleste kunstverkene som blir presentert er utstilt i museet i dag.

Hva finnes på *st-ART.no*?

Nettstedet består av en interaktiv presentasjon av ni ulike kunstverk av ni ulike norske kunstnere. For lærerne har vi laget en skriftlig veiledning som kan lastes ned i pdf-format. For å kunne lese denne typen filer, må programmet Acrobat Reader være installert på datamaskinen. Dette er gratis og kan lastes ned fra <http://www.adobe.no/products/acrobat/readstep2.html>.

Kunstverkene på *st-ART.no* oppleves gjennom bilder, tekst, lyd og små animasjoner. For å kunne få frem alle effektene, må datamaskinen ha lydkort og programmet Macromedia Flash. Dette er også et gratisprogram, og kan lastes ned fra denne internett-adressen: http://www.macromedia.com/shockwave/download/download.cgi?P1_Prod_Version=ShockwaveFlash&Lang=Swedish&P5_Language=Swedish:

Pedagogisk idé

Ideen er at eleven skal tilegne seg kunnskaper om og forståelse for det kunstneriske uttrykket gjennom lek og utforskning. Noen av «effektene» har kun underholdning som formål, andre mimer vitenskapelige metoder for utforskning av kunstverk. Gjennom den interaktive tilnærmingen forholder eleven seg til bildet på ulike måter. Når eleven har vært gjennom hele programmet, har hun eller han også opplevd ulike tilnæringsmåter (veier til verket). En kan gjøre andre ting med et kunstverk på datamaskinen enn man kan i museet. Vår erfaring er dessuten at elevene får mer ut av museumsbesøket når de er forberedt. Når de kan kjenne igjen bilder og erfare at tilnæringsverktøyene er fruktbare, blir museumsopplevelsen både rikere og morsommere.

Om lærerveiledningen

st-ART.no skal både kunne brukes i egne opplegg på skolen, eller som supplement til besøk på museet. Lærerveiledningens del II er en kort brukerveiledning til selve dataprogrammet. I del III finnes bakgrunnsinformasjon om verkene og forslag til bruk av programmet i undervisningssammenheng.

II. Hvordan bruke *st-ART.no*

Åpningssiden

Denne siden er utformet som en collage hvor enkelte elementer er aktive. Man finner ut hvilke ved å føre musen over siden. Punktene på tidslinjen nederst i skjermbildet fungerer som linker videre inn i programmet.

Kunstverksiden

Når man har klikket på et punkt på tidslinjen, kommer man til en kunstverkside. Det er ni slike sider i programmet:

- J. C. Dahl: *Nigardsbreen* (1844)
- Christian Krohg: *Kampen for tilværelsen* (1889-90)
- Harriet Backer: *Ved lampelys* (1890)
- Edvard Munch: *Sjalusi* (1890)
- Nikolai Astrup: *Kollen* (1906)
- Nils Krantz: *Slottet i Les Andelys* (1921)
- Johannes Rian: *Balanse* (1977)
- Odd Nerdrum: *Mann og hestehode* (udatert)
- Knut Åsdam: *Psychastenia 10* (2000)

Det er lagt vekt på at kunstverksidene skal ha en grad av uforutsigbarhet ved seg. Derfor har hver side en individuell utforming, og eleven blir kjent med forskjellige aspekter ved kunsten for hvert bilde. Det som er felles for kunstverksidene er at informasjonen må hentes ut aktivt av eleven. Ved å føre musen over bildet av verket, vil man se at musepekeren blir til en hånd eller at det skjer noe med elementene i bilde (såkalte *mouseover*-effekter). Begge deler er et hint om det ligger en link her og at man kan klikke på den for å komme videre. Det finnes mer informasjon om den enkelte kunstnersiden i lærerveiledningens del III.

Man må ikke se på de ulike kunstverksidene i en bestemt rekkefølge. Eleven kan til enhver tid hoppe til en annen side ved å bruke den aktive tidslinjen som alltid liggert nederst i skjermbildet. I tillegg til å fungere som meny, skal tidslinjen gi eleven begrep om hvor de ulike kunstnerne befinner seg historisk i forhold til hverandre.

Metainformasjon

I tillegg til informasjonen som finnes på de ulike kunstverksidene, finnes det metainformasjon i programmet. Denne er tilgjengelig til enhver tid gjennom ikoner på kunstverksidene og åpningssiden.

<i>Forstørrelsesglass</i>	Får opp bildet i eget flyttbart vindu. Dette kan forstørres og panoreres. Det kan av og til være morsomt å studere detaljer i bildene.
<i>Spørsmålstegn</i>	Hjelp-funksjon. Angir med kikkertsikte-symboler hvor på siden de ulike linkene ligger.
<i>Bok</i>	Mer om-funksjon. Får opp et eget flyttbart vindu med kataloginformasjon om kunstverket og angivelse av hvor verket kan finnes på museet.

III. Bakgrunnsinformasjon om kunstnerne og forslag til oppgaver

I det følgende finnes utfyllende informasjon om de enkelte kunstverksidene i st-ART.no. Bakgrunnsinformasjonen om kunstner og verk er ment som hjelpemiddel for deg som lærer i undervisningen. Den følges av en beskrivelse av presentasjonen på nettet og forslag til diskusjonsemner i klassen og elevoppgaver. Informasjonen ligger i den rekkefølgen kunstnerne er plassert på tidslinjen.

J. C. Dahl: *Nigardsbreen* (1844), RMS.M.92

Olje på lerret, 100 x 136 cm.

Utstilt i Rasmus Meyers Samlinger, 1. etg.

Johan Christian Dahl (1788–1857) er en av Nord-Europas viktigste billedkunstnere i den romantiske perioden. Han fikk utdanning som håndverksmaler i Bergen, og reiste som 23-åring til København for å gå på Kunstakademiet. Han reiste siden til Dresden hvor han etter hvert ble maleriprofessor ved akademiet. Dahl spesialiserte seg på landskapsbilder, både fantasilandskaper og bilder med motiver fra bestemte steder. Disse ble gjerne til etter skisser fra fem omfattende norgesreiser. Bildene han malte førte til at Norge og norsk natur ble oppdaget i kunstnerisk sammenheng. Dahl arbeidet for opprettelsen av kunstforeninger og faste kunstsamlinger i Norge, og ble en viktig forkjemper for å bevare norske fortidsminner.

Nigardsbreen er en arm av Jostedalbreen, i dag ca. 9 km. Lang. På 1700-tallet vokste den dramatisk med ca. 100 meter i året. I 1740 nådde den tunet på gården Nigard og tre år senere hadde den «spist opp» gården og folk hadde måttet flytte i all hast. På J. C. Dahls tid hadde breen krympet igjen, men var fremdeles mye større enn den er i dag.

Om presentasjonen

Hovedverket i presentasjonen er J. C. Dahls *Nigardsbreen*, fulgt av Adolph Tidemands *Bryllupstoget gjennom skogen* og Kitty Kiellands *Torvmyr på Jæren*. Legg merke til at bildene dukker automatisk opp i ovennevnte rekkefølge og at det tar en liten stund før de kommer frem

på skjermen. På denne måten får elevene anledning til å lese tekstene uforstyrret før ny informasjon dukker opp. Trykker man på bildene som dukker opp på skjermen vil det komme frem tekster med informasjon til hvert bilde.

Adolph Tidemand er nok den mest opplagte referansen i vår sammenheng. Som nasjonalromantiker deler han Dahls interesse for «det norske». Men en sammenligning av disse to kunstnerne viser også Dahls sans for det dramatiske: Der hvor Tidemand, *figurmaleren*, velger en nøktern skildring av en bestemt episode, fanger Dahl inn en stemning. *Nigardsbreen* er mer følelseladd i den forstand at det i kontrasten mellom den veldige naturen og det lille mennesket også tematiserer romantikkens sans for *det sublime* (det overskridende): Naturen fremstilles som storslått og er tiltrekkende og frastøtende på samme tid.

Friluftsmaleren Kielland velger en mindre dramatisk innfallsvinkel. For henne er det hverdagslige en interessant problemstilling. Mens Dahl oppsøker de spektakulære opplevelsene, holder Kielland en lavere profil. Likevel finner en, som i *Torvmyr på Jæren*, en subtil spenning i det tilsynelatende udramatiske: Drivende skyer og bunnløst vann.

Forslag til diskusjon og oppgaver

Nasjonalromantikk

Hva mener vi egentlig med uttrykket 'nasjonalromantikk'? Hva er det nasjonalromantiske i Dahls bilde?

Lys og skygge

Bruk av lys og skygge har betydning for den dramatiske stemningen i Dahls bilde. Studer *Nigardsbreen* nærmere og diskuter: Hvor har Dahl plassert lyse partier og hvor har han lagt skygger? Har været noe å si for stemningen i bildet? Prøv og tenk dere bildet med solskinn og klar blå himmel. Ville stemningen vært den samme?

Landskapsbilder

La elevene lage sitt eget landskapsbilde, basert på egne observasjoner eller opplevelser. Her kan man fokusere på ulike aspekter ved det skapende arbeidet: bruk av vertikale og horisontale linjer for å skape bevegelse, bruk av farger som romskapende virkemiddel, proporsjoner, lys og skygge osv.

Christian Krohg: *Kampen for tilværelsen* (1889–90), BB.M.474

Olje på lerret, 200 x 230 cm.

Utstilt i Lysverket, 2. etg.

Christian Krohg (1852–1925) var både maler, journalist og forfatter. Han hadde dessuten juridisk embetseksamen. Som maler fikk han sin utdanning i Christiania, Karlsruhe og Berlin før han vendte hjem i 1879. Hadde lengre opphold i Paris og på Skagen. I Paris gjorde

særlig naturalistene og impresjonistene et sterkt inntrykk på ham. Fra 1902 underviste Krohg ved Académie Colarossi i Paris, og i perioden 1909–1925 ledet han Statens kunstakademi i Oslo. Fra 1890 til 1910 var han journalist i Verdens Gang.

Bildet *Kampen for tilværelsen* finnes i tre versjoner, en på Nasjonalgalleriet, en i Bergen Kunstmuseum og en i Nationalmuseum, Stockholm. I tillegg finnes det en rekke replikker – kopier malt av kunstneren selv. Motivet er et av de sterkest realistiske Krohg har, sammen med bildene fra *Albertine*-syklusen. Scenen har han antakelig sett selv, i Kristiania, hvor enkelte bakerforretninger delte ut brødrester til fattige. Gatebildet kan lokaliseres til et hjørne mellom Karl Johans gate og Skippergata.

Om presentasjonen

Det er selve bildet som er inngangen til de ulike aktivitetene. Fører man musen over det, dukker det opp flere sirkler med spørsmål om det vi ser i bildet. Hvert spørsmål leder til en interaktiv oppgave. Formålet er å fokusere på hvordan vi kan hente ut informasjon om historie, samfunn og enkeltmennesker fra et bilde. Et bilde som er laget for mer enn 100 år siden kan fortelle oss mye om tiden da det ble laget, bare vi vet hva vi skal lete etter. Det er meningen at spørsmålene og oppgavene skal gjøre brukeren bevisst på dette.

Forslag til diskusjon og oppgaver

Hva et bilde kan fortelle

Velg ut en av figurene i bildet og skriv en historie om ham eller henne. Ta utgangspunkt i tiden da bildet ble malt.

Fattigdom

Hvem er barna vi ser? Hvordan har de det hjemme? Da Krohg malte *Kampen for tilværelsen* var det mye større forskjeller mellom fattig og rik i Norge enn det er i dag. Gå sammen i grupper og finn ut mest mulig informasjon om hvordan forholdene var for skolebarn på den tiden da Krohgs bilde ble malt. Hvordan bodde man? Hvordan var det å gå på skolen? Hva slags mat spiste man?

Dramatisere

Gå sammen i grupper og lag en rask dramatisering av det dere ser i bildet.

Harriet Backer: *Ved lampelys* (1890), RMS.M.20

Olje på lerret, 64,7 x 66,5 cm.

Utstilt i Rasmus Meyers Samlinger, 2. etg.

Harriet Backer (1845–1932) fikk utdanning som historiemaler i München før hun kom til Paris og ble kjent med friluftsmaleriet. På begynnelsen av 1880-tallet malte Backer de første interiørbildene hvor hun skildret lyset med en friluftsmalers interesse. Å male dagslyset

innendørs ble et prosjekt Harriet Backer kom til å forfølge gjennom resten av sin kunstnerkarrière. Harriet Backer regnes som en av de ypperste koloristene i norsk malerkunst. I hennes bilder er det fargene som beskriver lyset, som balanserer gjenstander mot hverandre og skaper inntrykk av avstand. Harriet Backer startet en egen malerskole i Kristiania i begynnelsen av 1890-årene, og fikk gjennom sin lange lærergjerning stor betydning for yngre generasjoner norske malere.

Om presentasjonen

Det er forholdet mellom lys og farger som er hovedtemaet i presentasjonen av Backers maleri. På samme måte som i presentasjonen av Christian Krohg, er det maleriet som er inngangen til de ulike aktivitetene. Ved å føre musen over bildet, vil man finne ulike aktive områder. Klikker man på dem, kommer det ulike temaer og oppgaver fram.

Forslag til diskusjon og oppgaver

Stemning

Hva slags stemning er det i bildet? Lag en kort tekst – en historie eller et dikt – som beskriver det du ser.

Interiørbilder

Gå sammen i grupper og finn eksempler på interiørbilder av andre kunstnere enn Harriet Backer. Hva legger de vekt på i sine bilder? Kan vi finne forskjeller eller likheter?

Farger og balanse

Hva kan farger brukes til i et bilde? Lag et bilde og bruk fargene til å eksperimentere med dybde, balanse og stemning.

Edvard Munch: *Sjalusi* (1890), RMS.M.242

Olje på lerret, 66,8 x 100 cm

Utstilt i Rasmus Meyers Samlinger, 2. etg.

Edvard Munch (1863-1944) er Norges mest kjente maler. Hans verk er ikke bare viktige i norsk sammenheng, men blir også trukket frem i den internasjonale kunsthistorien. Munch gikk aldri på noe kunstakademi, men etter å ha gått på Den Kongelige Tegneskole i 1880-81 fikk han undervisning i atelieret til Christian Krohg i 1882. Rundt 1890 reiste han til Paris hvor han møtte den nye tidens malekunst; sanseopplevelser og ekspressive fremstillinger i forenklete formspråk. I 1902 stilte Munch ut flere malerier under tittelen *Fremstilling av en rekke livsbilder*. Munchs *Livsfrise* ble redigert flere ganger og til slutt endte han opp med en inndeling i motivgruppene Kjærlighet, Angst og Død. Maleriet *Sjalusi* (1890) var også ett av Livsfrisemotivene. Vi kjenner igjen motivet med den fristende kvinnen og den forførte mannen fra den bibelske fortellingen om Adam og Eva.

Melankoli, som også blir omtalt i presentasjonen, tilhører samme malerisyklus. Kunstneren J. C. Dahl hadde som mål å male det som øyet hans så; slik landskapet tok seg ut i virkeligheten. Munch derimot var ikke opptatt av å gjengi den ytre virkeligheten. *Sjalusi* er et eksempel på dette. Bildet er en fremstilling av den *indre* virkeligheten; en skildring av en menneskelig sjelstilstand. 'Ekspresjonisme' blir gjerne brukt som betegnelse på kunst som legger vekt på å skildre følelser. Munch trakk ofte opplevelser og erfaringer fra sitt eget liv inn i kunsten sin. Samtidig har bildene hans en universell og eksistensiell karakter, som uttrykker følelser vi alle kan kjenne oss igjen i.

I *Sjalusi* benytter Munch seg av et symbolsk formspråk hvor farger og former hentyder til en dypere mening i bildet. Verken grønnfargen i mannens ansikt eller rødfargen i kvinnens kjole er tilfeldig valgt. Også motivet i bakgrunnen med den forførende kvinnen og den forførte mannen har en symbolsk funksjon. Motivet kjenner vi igjen som syndefallsmotivet, fra den bibelske fortellingen om Adam og Eva. Maleriet består av forenklede former og store fargeflater med markerte omrisslinjer. Til sammen utgjør formene, fargene og linjene en helhet som er avgjørende for stemningen som kommer til uttrykk i bildet.

Munch utviklet nye motiver og et nytt formspråk som ikke umiddelbart ble tatt godt imot i samtiden. Mange reagerte på at bildene hans ikke gjenga virkeligheten slik de var vant til at den skulle gjengis. Som kunstner skildret Munch virkeligheten på en personlig og nyskapende måte som fortsatt fascinerer mennesker verden over.

Om presentasjonen

I denne presentasjonen har vi valgt å fokusere på hvordan kjærligheten blir fremstilt i noen av Edvard Munchs bilder, med utgangspunkt i *Sjalusi* (1890). Det er den vanskelige kjærligheten mellom mann og kvinne vi konsentrerer oss om, da dette temæet går igjen i flere av bildene hans. Når dette er sagt har Munch skildret kjærligheten på en mangfoldig måte som spenner over hele følelsesregisteret. De små bildene under det store bildet i presentasjonen fungerer som linker, det vil si at dersom man trykker på ett av disse bildene dukker det aktuelle bildet opp i stort format i den store rammen. Teksten til høyre forandrer seg i takt med hvilket bilde som til enhver tid blir vist.

Forslag til diskusjon og oppgaver

Motiv

Studer *Melankoli* og *Mann og kvinne* nærmere. Diskuter innholdet i disse to bildene med klassen. Hva tror elevene at Munch vil fortelle? Synes de bildene kan si oss noe i dag? På hvilken måte?

Form

Sammenlign former og fargebruk i de tre bildene *Melankoli*, *Mann og kvinne* og *Sjalusi*. Kan man finne likheter?

Symboler

Munch bruker ulike typer symboler i bildene sine. Syndefallsmotivet (Adam og Eva) er en type symbol. Farger som rødt, svart, gult og hvitt er en annen. Hva er det som gjør at et motiv eller

en farge får oss til å tenke på spesielle ting? Kan vi finne eksempler på lignende symbolbruk hos andre kunstnere?

Nikolai Astrup: *Kollen* (1906), RMS.M.10

Olje på lerret, 100,2 x 120,3 cm

Utstilt i Rasmus Meyers Samlinger, 2. etg.

Nikolai Astrup (1880–1929) regnes som en av de siste store nyromantikerne i Norge. Astrup var en maler som behersket det naturalistisk-realistiske formspråket godt, men han beveget seg etter hvert vekk fra det klassiske naturbildet. Han ønsket å gripe naturen på en mer intuitiv og direkte måte enn det som lå i den klassiske landskapstradisjonens estetikk. I Astrups bilder fremstilles naturen i et enkelt og naivistisk formspråk. Noe av det romantiske i kunsten hans er at han ønsket å uttrykke barnets naive førstegangsintrykk av naturen. Det er i denne sammenhengen interessant å merke seg at Astrup brukte guttetegningene sine som forbilder for sine senere malerier. Han blir gjerne omtalt som en heimstadmaler, det vil si at han var en kunstner som tok utgangspunkt i sitt eget nærmiljø. Dette stedet var Jølster i Sogn og Fjordane.

Om presentasjonen

Presentasjonen av inneholder fem bilder, to malt av Astrup selv (*Kollen* og *Sommervind og lekende barn*), ett av Edvard Munch (*Vinternatt, Ekely*), ett av J.C. Dahl (*Nigardsbreen*) og ett av Håvard Vikhagen (*Kveld*). Tidsmessig er det store sprang mellom disse bildene – fra begynnelsen av 1800- tallet til slutten av 1900- tallet. De har likevel alle *naturen* som motiv norsk kunsthistorie hvor nettopp *landskapsmaleriet* går som en rød tråd. Arven fra romantikeren Dahl kan sees i Astrup sin forkjærlighet for *naturmystikken* – naturen som fengsler, forfører og fascinerer i sin egen rytme: årstidene. Hos Munch finner vi den besjelede naturen som lik menneskenaturen viser sine følelser som livslinjer i blod, elveløp og forvridde trær. Vikhagens landskap dveler mellom realitet og drøm. Presentasjonen søker å ivareta en intuitiv tilnærming til Astrups billedunivers. Hans bilder gir assosiasjoner i flere retninger, ikke bare til landskapsmaleriet, men også til historien, det dokumentariske og hverdagslige.

Forslag til diskusjon/oppgaver

Velger en landskapet som innfallsvinkel kan en gjerne fabulere rundt problemstillinger som tar for seg landskapsmaleriet generelt. Samtaler man om ulike landskap, eller *fremstillinger* av landskap, kan man for eksempel studere likheter og forskjeller mellom landskapsbilder fra ulike tidsperioder. Finnes det spor eller kjennetegn i bildene som sier noe om når de er malt?

Nils Krantz: *Slottet i Les Andelys* (1921), BB.M.484

Olje på lerret, 77,2 x 77,3 cm.

Utstilt i Lysverket, 3. etg.

Nils Hyld Krantz (1886–1954) blir gjerne regnet som en «bergensmaler», fordi han hentet mange av motivene sine fra hjembyen. Han begynte utdannelsen som elev av Asor Hansen i Bergen, og reiste etter hvert til København og Paris. I Paris ble han elev av André Lhote og Pedro Araujo, som malte i en moderat kubistisk stil. I Krantz' bilder blir innflytelsen tydelig i stramme komposisjoner og geometrisering og forenkling av motivene. Motivet i *Slottet i Les Andelys* er hentet fra en småby i Normandie, Frankrike. Les Andelys var et viktig knutepunkt i middelalderen, og borgen på høyden over Seinen ble reist av Rikard Løvehjerte på slutten av 1100-tallet.

Om presentasjonen

Presentasjonen av Krantz' maleri fokuserer på form. Deformasjon – viljen til å fjerne den kunstneriske fremstillingen fra den sette virkeligheten er et sentralt element i modernismen. Dette er spesielt tydelig i kubistiske kunstverk. Ved å klikke i selve maleriet vil man få opp to oppgaver som fokuserer på henholdsvis geometriske former og farger som formskapende element.

Forslag til diskusjon og oppgaver

Å male det man ser og å male det man tenker

«Jeg maler ting slik jeg tenker dem, ikke slik jeg ser dem» sa kubisten Picasso. Ta utgangspunkt i sitatet og snakk sammen om forskjellen på å male det man ser og å male det man tenker. En forskjell mellom det å fotografere og det å male er at når man maler, kan man også male ting som ikke synes i virkeligheten. Man kan også vri litt på tingenes utseende, bytte ut farger og så videre.

Geometrisk collage

Hvorfor valgte Nils Krantz å tenke landskapet som geometriske former? Ofte er det slik at vi «reducerer» ting i omgivelsene våre til enkle figurer når vi snakker om dem. For eksempel kan vi si at et grantré har en trekant- eller kjegleform. Oppgave: klipp ut geometriske former av ulike papirkvaliteter, plastposer, tekstilbiter og lignende. Finn et motiv ute eller inne, og lag et bilde av motivet ved å lime sammen de ulike formene på ark eller kartong. Oppgaven kan gjøres mer avansert ved å la elevene prøve å fremstille bevegelse eller perspektiv i motivet sitt.

Todimensjonalt og tredimensjonalt

Former kan ha to eller tre dimensjoner. Snakk litt sammen om de ulike betegnelsene vi bruker på formene. Hva kan vi for eksempel kalle en trekant når den blir tredimensjonal? Pyramide? Kjegle? En sirkel kan bli til en kule, en sfære, osv.

Bildet forteller

Skriv en fortelling om det vi ser i bildet. Hvem er rytteren og hvor skal han?

Johannes Rian: *Balanse* (1977), SS.M.221

Olje på lerret 100 x 85 cm

Ikke utstilt for tiden.

Johannes Rian (1891-1981) var gårdbruker til han begynte malerutdannelsen som 36-åring. Gjennom det meste av sitt kunstnerliv malte han figurativt, selv om bildene var mer abstrakt enn naturalistisk tenkt. Først på 1960-tallet tok han skrittet over i en helt non-figurativ uttrykksform. I disse bildene er både komposisjon og farge svært forenklet. Det er ikke noe igjen av gjenkjennelige ting bildene, bare storlinjet inndeling av billedflaten og en ren fargebruk. Dette gjør arbeidene drømmeaktige og gåtefulle med en slags overjordisk klarhet.

Om presentasjonen

Legg merke til at dere kan dra og flytte på de forskjellige formene i bildet. Den interaktive presentasjonen av *Balanse* gir på denne måten både en teoretisk og en praktisk tilnærming til noen av de problemstillingene som opptok Rian som kunstner.

Kunstnerikonet er delt i to. Hver del fungerer som to adskilte linker med ulik informasjon. Bildet til venstre er et fotografi som ble tatt av Rian da han var en eldre mann og i høyre halvdel av sirkelen er det et bilde av en astronaut. Klikker man på bildet av Rian, dukker det opp en tekst som inneholder enkelte biografiske opplysninger samt noen refleksjoner omkring bildet *Balanse*. Klikker man på bildet av astronauten, dukker det opp en mer generell tekst om nonfigurativ kunst. Astronauten henviser til bildets kosmiske karakter.

Forslag til oppgaver/spørsmål

Balanse

Gjør øvelsene i presentasjonen sammen med elevene. Underveis kan dere diskutere hva som skjer med maleriet idet man flytter eller fjerner en form; hvordan for eksempel tyngdepunktet forflyttes og balansen/harmonien forrykkes. Studer også fargevalget i bildet nærmere.

- Hvordan kommuniserer de ulike fargene med hverandre?
- Hva har de å si for om bildet er i balanse eller ei?
- Diskuter om noen farger er «tyngre» enn andre. Finnes det «lette» farger? Be elevene gi eksempler med utgangspunkt i Rians bilde.
- Klarer dere å lage et nytt bilde som fortsatt er i balanse?
- Lag et bilde som ikke er i balanse!

Harmoni er også musikk!

Kanskje er det noen musikkinteresserte i klassen din? En idé kan være å utfordre en eller flere elever til å finne eksempler på musikk som de mener er i balanse. Hør på musikkeksemplene sammen med resten av klassen mens de frivillige elevene gjøre greie for hvorfor nettopp denne musikken kan oppfattes som balansert eller harmonisk. Det kan sikkert også være artig dersom

noen andre elever finner eksempler på det motsatte, det vil si musikk som de oppfatter som ubalansert og disharmonisk!

Figurativt eller nonfigurativt?

Oppfatter elevene bildet som nonfigurativt? Hvorfor/hvorfor ikke? Dette kan være en fruktbar diskusjon, som illustrerer at vi betrakter bilder med forskjellig utgangspunkt.

Odd Nerdrum: *Mann og hestehode (udatert)*, BB.M.1723

Olje på lerret, 156 x 149,5 cm.

Foreløpig ikke utstilt

Odd Nerdrum (f. 1944) og kunsten hans er myteomspunnet. Av dagens norske malere er nok Nerdrum en av dem som har gjort seg mest bemerket gjennom sine uttalelser, sin klesdrakt og sin malerstil. Han er både fornyer og tradisjonalist; hans motivkrets og stil betegnes gjerne som gammelmodig og utdatert, samtidig som han stadig aktualiseres og referes til i media og i kunstdebatten. Nerdrums bilder innehar ofte en mystikk og fremmedartethet som gjør oss nysgjerrig. Han maler detaljert og tydelig – stilen er utpenslet og glatt – i kontrast til et innhold som kan virke utydelig: Hvem er disse menneskene han maler igjen og igjen? I hvilket landskap og i hvilken tid befinner de seg? Hva har skjedd? Og hva kommer til å skje? Bildene hans er litterære i den forstand at de synes å referere til en historie; et hendelsesforløp som vi som betraktere kun får et lite innblikk i.

Om presentasjonen

Klikk på hestehodet! Hovedbildet, *Mann med et hestehode*, suppleres av Harald Sohlbergs *Vinternatt i Rondane*, Rembrandts *Mann med gullhjelm* og tilslutt Nerdrums *Selvportrett med brystskjold*. Noe kommer frem automatisk, mens andre ting må hentes fram. Se etter mouseover-effekter for å finne linkene.

Forslag til diskusjon og oppgaver

Fabulering

Sohlbergs *Vinternatt i Rondane* fanger inn lengelsen og det overveldende i naturen. Lik *Mann med hestehode* befinner det seg en stedfortreder i dette bildet. Blant vridde trær i forgrunnen stopper en rev forskremt opp – hva er det den ser eller hører som hverken du eller jeg oppfatter? Hos Nerdrum er det hestenes øye som søker kontakt, ikke innover i landskapet, men mot oss utenfor billedrammen. Hva er det vi ser og oppfatter, som hesten ikke kan se?

Fortellinger

La elevene lage historier om hva som skjer i *Mann med hestehode*. Fortellerstemmen kan være eleven selv, hestehodet eller mannen med kniven.

Knut Åsdam: *Psychastenia* (2000), BB.F.24-25

Fotografi, 125 x 189 cm.

Utstilt i Lysverket, 1. etg.

Knut Åsdam (1968-) har i flere arbeider vært opptatt av forholdet mellom subjektivitet og rom. Utgangspunktet for mange av arbeidene hans har vært tekstene til den tidligere surrealisten Roger Callois, særlig essayet "Mimicry and Legendary Psychastenia" (1935), som handler om forstyrrelse i forholdet mellom selvet og det fysiske rommet som omgir oss. I serien *Psychastenia 10* konsentrerer Åsdam seg om storbyens eller drabantbyens monumentale blokker og den brutalistiske arkitekturen. Serien er fotografert om natten og det ligger et grønnlig og gulaktig skjær over disse nattlige urbane landskapene. Det er ingen nøktern og saklig fremstilling av storbyen vi ser, men like mye en personlig tolkning av drabantbyens indre psykologi. På den ene siden gir Åsdam en poetisk og forførende fremstilling av bylandskapets monumentalitet og arkitektur, på den andre siden kan man ane en viss frykt og skepsis overfor disse omgivelsene. Bildene kan knyttes opp til temaer som anonymitet og fremmedgjøring, noe fraværet av mennesker er med på å underbygge. Bildene er fotografert i London og New York.

Om presentasjonen

Åsdam-presentasjonen er lagt opp som en reise. Reisen går til Storbritannia og London, som er ett av stedene Åsdam har vært og fotografert. Klikker man på polaroidbildene, vil motivene dukke opp i større format i et eget vindu. Klikker man på skiltene som beveger seg, vil man få informasjon om kunstneren og de ulike kunstverkene.

Forslag til diskusjon og oppgaver

Historier

I disse bildene ligger det helt klart mange potensielle historier! Diskuter hva bildene forteller:

- Hvor er dette?
- Kunne det vært i Norge? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Kan elevene tenke seg å bo i disse blokkene? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvor er alle menneskene? Hva gjør de bak gardinene?

La elevene lage sin egen fortelling med utgangspunkt i Åsdams bybilder.

Virkemidler

Det er også interessant å se nærmere på de formale virkemidlene i bildene til Åsdam. Diskuter lys, utsnitt og perspektivbruk. Hva oppnår Åsdam ved å gå ut og fotografere nattetid? Ville bildene blitt de samme om han hadde fotografert om dagen? Hvorfor/hvorfor ikke? Hva tror elevene er grunnen til at han har valgt å bare ta med bare et lite utsnitt av blokkene? Hva oppnår han med det? Hvor i bildet står vi? Hva gjør det med vårt inntrykk av disse høyhusene?

Budskap

Hva tror elevene at kunstneren ønsker å fortelle oss med disse bildene?

Flere forslag til oppgaver/spørsmål

Finn eksempler på andre kunstnere som er opptatt byen som kunstnerisk motiv. Diskuter forskjeller og likheter i måten byen fremstilles på.

Det er noe utpreget filmatisk og science fiction-aktig ved Åsdams bilder. Dette kan være et fint utgangspunkt for en klasseseksjon. Hva tror elevene Åsdam ønsker å fortelle oss ved å gi bildene et science fiction-preg?

I denne presentasjonen foreligger det ikke noe fotografi av kunstneren, i stedet er Åsdam blitt fremstilt litt humoristisk, som *Batman*. Men Batmanfiguren er ikke tilfeldig valgt! Diskuter hva de ansvarlige for nettstedet kan ha tenkt da de valgte nettopp denne figuren som illustrasjon på Åsdam